

Evropski visokošolski prostor - doseganje ciljev

Komunike konference evropskih ministrov,
pristojnih za visoko šolstvo,
Bergen, 19.-20. maja 2005

Ministri, pristojni za visoko šolstvo v sodelujočih državah bolonjskega procesa, smo se sestali, da bi opravili srednjeročni pregled ter opredelili cilje in prioritete za obdobje do leta 2010. Na tej konferenci pozdravljamo Armenijo, Azerbajdžan, Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino kot nove sodelujoče države bolonjskega procesa. Vsi delimo skupno razumevanje načel, ciljev in obveznosti v procesu, kot so bili izraženi v Bolonjski deklaraciji in njej sledečih komunikejih ministrskih konferenc v Pragi in Berlinu. Potrjujemo svojo obveznost, da bomo svoje politike koordinirali v bolonjskem procesu, da bi do leta 2010 vzpostavili evropski visokošolski prostor (EHEA), zavezuje pa se tudi, da bomo novim sodelujočim državam pomagali izvrševati cilje procesa.

I. Partnerstvo

Podčrtujemo osrednjo vlogo visokošolskih zavodov, njihovega osebja in študentov kot partnerjev v bolonjskem procesu. Zdaj, ko so nujne zakonodajne reforme v glavnem opravljene, postaja njihova vloga v izvrševanju procesa vse bolj pomembna; opogumljamo jih, da nadaljujejo in okrepijo svoja prizadevanja za vzpostavitev EHEA. Pozdravljamo razločno zavezanost visokošolskih zavodov iz vse Evrope procesu, in priznavamo, da je potreben čas, da bi optimizirali vpliv strukturnih sprememb na kurikule ter tako zagotovili uvajanje inovativnih procesov poučevanja in učenja, ki jih Evropa potrebuje.

Pozdravljamo podporo organizacij, ki zastopajo poslovni svet in socialne partnerje ter pričakujemo še stopnjevano sodelovanje pri doseganju ciljev bolonjskega procesa. Nadalje pozdravljamo prispevke mednarodnih institucij in organizacij, ki so partnerji v procesu.

II. Popisovanje stanja [*Taking stock*]

Opazamo pomemben napredek, ki je bil dosežen v smeri naših ciljev in ki je prikazan v splošnem poročilu Skupine za spremljanje [*Follow-up Group*] za obdobje 2003-2005, v poročilu EUA *Trendi IV* ter v poročilu ESIB *Bologna s študentskimi očmi*.

Na našem srečanju v Berlinu smo Skupino za spremljanje zaprosili za srednjeročni popisovanje stanja, ki naj se osredotoči na tri prednostna področja – sistem stopenj, zagotavljanje kakovosti ter priznavanje stopenj in krajših obdobj študija. V poročilu o popisovanju stanja opazamo, da je bil na teh treh prednostnih področjih narejen bistven napredek. Pomembno bo zagotoviti, da bo napredek potekal skladno v vseh sodelujočih državah. Zato ugotavljamo potrebo po širši vzajemni uporabi strokovnega znanja, da bi okrepili zmogljivosti tako na ravni visokošolskih zavodov kot na vladni ravni.

Sistem stopenj [*The degree system*]

Z zadovoljstvom opazamo, da je sistem stopenj z dvema glavnima študijskima obdobjema uveden v širokem merilu in da je v večini držav v njem vpisanih več kot polovica študentov. Še vedno pa je nekaj ovir pri dostopu med glavnimi študijskimi obdobji [*cycles*]. Nadalje obstoji tudi potreba po širšem dialogu vlad, visokošolskih zavodov in socialnih partnerjev, da bi povečali zaposljivost diplomantov s kvalifikacijami prvega študijskega obdobja [*bachelor*], vključno na primernih delovnih mestih v javnih službah.

Sprejemamo splošno ogrodje kvalifikacij v EHEA, ki ga sestavljajo tri glavna študijska obdobja [*cycles*] (znotraj nacionalnih kontekstov vključno z možnostjo vmesnih [*intermediate*] kvalifikacij), generični deskriptorji za vsako glavno študijsko obdobje, utemeljeni na učnih izidih in kompetencah, ter obseg kreditnih točk v prvem in drugem glavnem študijskem obdobju. Obvezujemo se, da do leta 2010 izdelamo nacionalna ogrodja kvalifikacij, ki bodo skladna s splošnim ogrodjem v EHEA, in da bomo s tem delom pričeli do leta 2007. Skupino za spremljanje prosimo, da poroča o uveljavljanju in nadaljnjem razvoju splošnega ogrodja.

Podčrtujemo pomen zagotavljanja komplementarnosti med splošnim ogrodjem za EHEA ter predlaganim širšim ogrodjem kvalifikacij za vseživljenjsko učenje, ki vključuje splošno kot tudi poklicno izobraževanje in usposabljanje in se zdaj razvija znotraj Evropske unije kot tudi med sodelujočimi državami. Evropsko komisijo prosimo, da se vzporedno z napredovanjem dela široko posvetuje z vsemi stranmi [*parties*] v bolonjskem procesu.

Zagotavljanje kakovosti

Skoraj vse države so pripravile ukrepe za zagotavljanje kakovosti, ki temeljijo na merilih, postavljenih v Berlinskem komuniqueju ter na visoki stopnji sodelovanja in mreženja [*networking*]. Vendar pa bo še potreben napredek, še zlasti glede vključitve študentov in mednarodnega sodelovanja. Nadalje pozivamo [*urge*] visokošolske zavode, da nadaljujejo s svojimi prizadevanji za izboljšanje kakovosti svojega delovanja tako, da sistematično uvedejo notranje mehanizme in njihovo neposredno povezavo z zunanjim zagotavljanjem kakovosti.

Sprejemamo standarde in smernice za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru, kot jih je predlagala ENQA. Obvezujemo se, da bomo uvajali predlagani model kolegialnega pregledovanja [*peer review*] agencij za zagotavljanje kakovosti na nacionalni osnovi in ob spoštovanju skupaj sprejetih smernic in meril. Pozdravljamo načelo evropskega registra agencij za zagotavljanje kakovosti, ki temelji na nacionalnem pregledu. Prosimo, da praktična vprašanja njegovega izvrševanja nadalje razvije ENQA v sodelovanju z EUA, EURASHE in ESIB ter da nam o tem poroča preko Skupine za spremljanje. Podčrtujemo pomen sodelovanja med nacionalno priznanimi agencijami, ki naj okrepi vzajemno priznavanje odločitev o akreditaciji oziroma o zagotavljanju kakovosti.

Priznavanje stopenj in krajših obdobj študija [*periods of studies*]

Ugotavljamo, da je doslej 36 izmed 45 sodelujočih držav ratificiralo Lizbonsko konvencijo o priznavanju. Pozivamo [*urge*] tiste, ki tega še niso storile, da konvencijo ratificirajo brez odlašanja. Obvezujemo se, da bomo zagotavljali polno uveljavljanje njenih načel in jih primerno vključili v nacionalno zakonodajo. Prosimo vse sodelujoče države, da se lotijo problemov na področju priznavanja, ki sta jih ugotovili mreži ENIC/NARIC. Pripravili bomo nacionalne akcijske načrte za izboljšanje kakovosti postopkov priznavanja tujih kvalifikacij. Ti načrti bodo del nacionalnih poročil, ki jih bo za naslednjo ministrsko konferenco pripravila vsaka država. Izražamo podporo subsidiarnim besedilom k Lizbonski konvenciji o priznavanju in se obračamo na vse nacionalne oblasti ter druge udeležene [*stakeholders*], da priznavajo skupne stopnje [*joint degrees*], podeljene v dveh ali več državah EHEA.

Razvoj nacionalnih in evropskega ogrodja kvalifikacij vidimo kot priložnost za nadaljnje vključevanje vseživljenjskega učenja v visoko šolstvo. Sodelovali bomo z visokošolskimi zavodi in drugimi, da bi izboljšali priznavanje poprejšnjega učenja za dostop do visokošolskih programov in kot njihove ustrezne dele, vključno z neformalnim in informativnim učenjem kjer je to možno.

III. Nadaljnji izzivi in prednostna področja

Visoko šolstvo in raziskovanje

Podčrtujemo pomen visokega šolstva v nadaljnji krepitvi raziskovanja ter pomen raziskovanja v krepitvi visokega šolstva za ekonomski in kulturni razvoj naših družb ter za družbeno kohezijo. Opozarjamo, da se naporov za uvedbo strukturnih sprememb in izboljšanja kakovosti poučevanja ne bi smelo odtegniti od naporov za okrepitev raziskovanja in inovativnosti. Zato poudarjamo pomen raziskovanja in raziskovalnega usposabljanja pri vzdrževanju in izboljšanju kakovosti ter pri stopnjevanju konkurenčnosti in privlačnosti EHEA. V pričakovanju, da dosežemo boljše rezultate, priznavamo potrebo po povečanju sinergije med visokošolskim sektorjem ter drugimi raziskovalnimi sektorji v vseh naših državah ter med EHEA in evropskim raziskovalnim prostorom.

Da bi te cilje dosegli, je treba kvalifikacije na doktorski ravni ob uporabi načela obravnave izidov [*outcomes-based approach*] v celoti uvrstiti v splošno ogrodje kvalifikacij v EHEA. Bistvena sestavina doktorskega usposabljanja je napredovanje znanja po poti izvirnega raziskovanja. Ob upoštevanju potrebe po strukturiranih doktorskih programih ter potrebe po razvidnem nadzoru in ocenitvi beležimo, da bi normalna delovna obremenitev v tretjem glavnem študijskem obdobju v večini držav ustrezala 3-4 letom rednega študija. Pozivamo univerze, da zagotovijo, da njihovi doktorski programi promovirajo interdisciplinarno usposabljanje in razvoj prenosljivih sposobnosti ter se tako približajo potrebam širšega zaposlitvenega trga. Doseči moramo splošno povečanje števila doktorskih kandidatov, ki se znotraj EHEA odločajo za raziskovalne kariere. Udeležence programov tretjega glavnega študijskega obdobja smatramo obenem kot študente in kot mlade raziskovalce [*early stage researchers*]. Skupini za spremljanje nalagamo, da Evropsko združenje univerz skupaj z drugimi zainteresiranimi partnerji v okviru pristojnosti Skupine za spremljanje povabi k pripravi poročila o nadaljnjem razvoju temeljnih načel doktorskih programov, ki naj bo ministrom predstavljeno leta 2007. Prevelikemu reguliranju doktorskih programov se je treba izogniti.

Socialna razsežnost

Socialna razsežnost bolonjskega procesa je sestavni del EHEA ter nujni pogoj za privlačnost in konkurenčnost EHEA. Zato obnavljamo svojo obveznost, da naredimo kakovostno visoko šolstvo enako dostopno vsem, ter poudarjamo potrebo po primernih pogojih za študente, da bi lahko dokončali svoj študij brez ovir, izhajajočih iz njihovega socialnega in ekonomskega okolja. Socialna razsežnost vključuje ukrepe vlad za pomoč študentom v finančnem in ekonomskem oziru, še posebej za tiste iz socialno neugodnih skupin, ter za zagotovitev svetovalnih služb, ki naj prispevajo k širitvi dostopnosti.

Mobilnost

Ugotavljamo, da mobilnost študentov in osebja med vsemi sodelujočimi državami ostaja eden izmed temeljnih ciljev bolonjskega procesa. Ob tem, ko se zavedamo mnogih preostalih izzivov, ki jih bo treba preseči, ponovno potrjujemo svojo obveznost, da – tudi s skupno akcijo, kadar je to mogoče – olajšamo prenosljivost štipendij in posojil z namenom, da postane mobilnost znotraj EHEA realnost. Intenzivirali bomo svoje napore, da odstranimo ovire mobilnosti z olajšanjem dodeljevanjem viz in delovnih dovoljenj ter s spodbujanjem sodelovanja v mobilnostnih programih. Pozivamo visokošolske zavode in študente, da docela izkoristijo mobilnostne programe in znotraj njih priporočamo polno priznavanje študijskih obdobj v tujini.

Privlačnost EHEA ter sodelovanje z drugimi deli sveta

Evropski visokošolski prostor mora biti odprt in privlačen za druge dele sveta. Naš prispevek k doseganju izobraževanja za vse mora biti utemeljen na načelu trajnostnega razvoja ter skladen s potekajočo mednarodno dejavnostjo za razvoj smernic za kakovostno ponudbo prekomejnega visokega šolstva. Znova ponavljamo, da morajo v mednarodnem akademskem sodelovanju prevladovati akademske vrednote.

Evropski visokošolski prostor vidimo kot partnerja visokošolskih sistemov v drugih regijah sveta, ki spodbuja uravnoteženo izmenjavo študentov in osebja ter sodelovanje med visokošolskimi zavodi. Podčrtujemo pomen interkulturenega razumevanja in spoštovanja. Ob delitvi naših izkušenj o reformnih procesih s sosednjimi regijami se veselimo večjega poznavanja bolonjskega procesa na drugih celinah. Poudarjamo potrebo po dialogu o zadevah, ki so v vzajemnem interesu. Vidimo potrebo po identificiranju partnerskih regij ter po okrepljeni izmenjavi idej in izkušenj s temi regijami. Skupino za spremljanje prosimo, da izdela in uskladi strategijo za zunanjo razsežnost procesa.

IV. Popisovanje [*Taking stock*] o napredku do leta 2007

Skupini za spremljanje nalagamo skrb za nadaljnje in razširjeno popisovanje ter poročanje o tem do naslednje ministrske konference. Pričakujemo, da bo popisovanje utemeljeno na primerni metodologiji ter da se bo nadaljevalo na področjih sistema stopenj, zagotavljanja kakovosti ter priznavanja stopenj in krajših obdobj študija, tako da bomo imeli do leta 2007 izvrševanje teh treh prehodnih prednostnih področij dokončano v širokem obsegu.

Še zlasti bomo opazovali napredek na naslednjih področjih:

- izvajanje standardov in smernic za zagotavljanje kakovosti, kot so predlagani v poročilu ENQA;
- izvajanje nacionalnih ogrodij kvalifikacij;
- podeljevanje in priznavanje skupnih stopenj, vključno z doktorsko stopnjo;
- ustvarjanje priložnosti za fleksibilne poti učenja v visokem šolstvu, vključno s postopki za priznavanje poprejšnjega učenja.

Skupini za spremljanje poleg tega nalagamo, da predstavi primerljive podatke o mobilnosti osebja in študentov kot tudi o socialnem in ekonomskem položaju študentov v sodelujočih državah kot podlago za prihodnje popisovanje in poročanje do naslednje ministrske konference. Prihodnje popisovanje bo moralo upoštevati socialno razsežnost, kot je opredeljena zgoraj.

V. Priprave na leto 2010

S tem, ko gradimo na dosedanjih dosežkih bolonjskega procesa, želimo vzpostaviti evropski visokošolski prostor, utemeljen na načelih kakovosti in razvidnosti. Naše bogato nasledstvo in kulturno različnost moramo ceniti kot prispevek k družbi, utemeljeni na znanju. Obvezujemo se, da bomo branili načelo javne odgovornosti za visoko šolstvo v kontekstu kompleksnih modernih družb. Visoko šolstvo se nahaja na križišču raziskovanja, izobraževanja in inovativnosti, zato je tudi ključ k evropski konkurenčnosti. Ob približevanju letu 2010 se obvezujemo, da bomo zagotovili visokošolskim zavodom potrebno avtonomijo, s katero bodo izvrševali dogovorjene reforme, priznavamo pa tudi potrebo po trajnostnemu financiranju [*sustainable funding*] zavodov.

Evropski visokošolski prostor je strukturiran okrog treh glavnih študijskih obdobj, pri čemer je naloga vsake ravni, da pripravi študenta za trg dela, za nadaljnje izgrajevanje kompetenc ter za aktivno državljanstvo. Splošni okvir kvalifikacij, usklajeni evropski standardi in smernice za zagotavljanje kakovosti ter priznavanje stopenj in obdobj študija so tudi ključne značilnosti strukture EHEA.

Potrjujemo strukturo za nadaljevanje [*follow-up structure*], postavljeno v Berlinu, s priključitvijo Mednarodnega izobraževanja (EI) vseevropske strukture [*the Education International (EI) Pan-European Structure*], Evropskega združenja za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (ENQA) in Unije industrijskih in delodajalskih konfederacij Evrope (UNICE) kot novih posvetovalnih članov Skupine za spremljanje.

Bolonjski proces vodi k vzpostavitvi EHEA, zato moramo razmisliti o ustreznih ukrepih, ki bodo potrebni v podporo nadaljnjemu razvoju po letu 2010; Skupino za spremljanje prosimo, da razišče ta vprašanja.

Naslednjo ministrsko konferenco bomo imeli v Londonu leta 2007.

Prevod: P.Zgaga

V bolonjskem procesu sodeluje 45 držav in vse so članice Skupine za spremljanje: Albanija, Andora, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Gruzija, Nemčija, Grčija, Sveti sedež, Madžarska, Islandija, Irska, Italija, Latvija, Liechtenstein, Litva, Luksemburg, Malta, Moldavija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Ruska federacija, Srbija in Črna Gora, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, "nekdanja jugoslovanska republika Makedonija", Turčija, Ukrajina in Združeno kraljestvo. Poleg tega ima glasovalno pravico v Skupini za spremljanje tudi Evropska komisija.

Svet Evrope, Zveza nacionalnih študentskih organizacij Evrope (ESIB), Mednarodno izobraževanje (EI) vseevropska struktura, Evropsko združenje za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (ENQA), Evropsko združenje univerz (EUA), Evropsko združenje institucij v visokem šolstvu (EURASHE), Evropski center za visoko šolstvo (UNESCO-CEPES) ter Unija industrijskih in delodajalskih konfederacij Evrope (UNICE) so posvetovalni člani Skupine za spremljanje.